

«ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПРОЕКТОР»

СПЕЦІАЛЬНИЙ КУРС ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ДЛЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Автори:

Кізіма Віталіна Володимирівна, Сапонова Юлія Юріївна

ВСТУП

Фільм, завдяки здатності об'єднувати людей у співпереживанні, може призводити до катарсису як результату сукупного впливу механізмів психологічного. Моделюючи різні життєві ситуації, кіно отримує можливість здійснювати функцію групової психотерапії.

Кінотерапія — новітня технологія, що є різновидом арт-терапії та використовує виховну функцію мистецтва. Кінотерапія є своєрідною формою рефлексії щодо кіносюжету. Саме в розвитку цієї рефлексії й полягає освітній ефект. Переваги кінотерапії — у її простоті, легкості використання та дієвості, що забезпечується залученням до справжнього мистецтва, переживаннями під час перегляду кіно. Однією з функцій мистецтва є реалізація його виховного потенціалу. Перегляд кіно як медіа-продукту є не тільки задоволенням і відпочинком — завдяки йому молода людина формує свої погляди на життя, цінності, виховує моральні риси, піднімає екзистенційні питання щодо сенсу буття, самотності, життя та смерті тощо. Саме тому кіномистецтво може і повинно стати важливим засобом, інструментом медіа-освіти молоді. Тож вкрай потрібно не тільки з'ясувати взаємозв'язок кінематографа з явищами художньої культури, його місце серед інших мистецтв, а й осмислити значення, якого кіно набуло в сучасному суспільстві, його здатність впливати на суспільну свідомість. Але на сьогодні у вітчизняній науковій літературі зовсім мало уваги приділяють впливові змісту продуктів кіномистецтва на сучасну молодь. Метою кінотерапії як форми медійної освіти є формування всебічно розвиненої особистості засобами кіномистецтва, що дає змогу започаткувати процеси самопізнання та самоосвіти молодшої людини. Результатом кіноосвіти має стати особистісне зростання, розвиток рефлексії щодо кінопродукції та викликаних нею почуттів. Тож фільм добирають за такими критеріями: він повинен належати до прокатних і популярних стрічок; бути визнаним мистецьким явищем, себто мати нагороди й відзнаки відомих фестивалів; психологічна структура монтажу фільму має стимулювати підняття психологічного тону й посилення рефлексії. Отже, метою кінотерапії як форми медіа-

освіти є насамперед формування всебічно розвиненої особистості засобами кіномистецтва. Крім того, саме ця форма медіа-освіти приховує в собі великий і досі ще не використаний належною мірою виховний і терапевтичний потенціал.

Серед завдань, які ставлять педагоги протягом навчального року є: емоційна рефлексія щодо змісту кінофільму, рольова рефлексія щодо усвідомлення власної позиції стосовно аналізу фільму, оволодіння порівняльними навичками психологічного аналізу кінофільму.

Організаційно-методичні умови

Під час перегляду фільмів старшокласники вчаться співпереживати, вони думають разом з героями, погоджуються або не погоджуються з ними, вчаться мислити критично.

Відомо, що у груповому перегляді людина зовсім інакше сприймає побачене, ніж коли дивиться сама.

Багато фільмів, включених до програми, імітують психологічні ситуації з реального життя, тож допомагають вихованцям краще пізнати життя.

При цьому важливо враховувати, що робота у формі кіноклубу вимагає активної участі ведучого. Його завдання — не просто організувати спільний перегляд фільму зі старшокласниками, але й обговорити теми, які їх хвилюють. Важливо, щоб учасники почували себе вільно та розкуто, могли висловлювати свої думки вголос, отримувати вчасно зворотний зв'язок від ведучого.

Для успішної роботи знадобляться: вільний кабінет, відеопроєктор, комп'ютер, DVD-диски з записами фільмів.

Курс розрахований на 36 занять по 4 академічні години — всього 144 години на рік. Є список рекомендованих фільмів, розподілених за модулями. Педагог може самостійно підбирати варіант побудови програми залежно від специфіки групової динаміки. Модулі можна переплітати й інтегрувати один в один.

Перегляд фільмів у групі та спільне обговорення дозволяє вирішувати актуальні

завдання:

- ✓ Розвиток психологічної компетентності: знайомство з різними соціальними типажам (типи темпераменту, соціальні ролі тощо) та навчання взаємодії з ними.

- ✓ Розвиток емоційної сфери. Навчання учасників навичкам емпатії, визначення власних почуттів (рефлексії) й емоційних станів партнера у спілкуванні (або кіногероя).
- ✓ Розвиток навичок вирішення проблем. Робота з фільмом дозволяє побачити, що існує велика кількість способів вирішення будь-якої проблеми, розширити поведінковий репертуар учасників групи.
- ✓ Зняття стресу. Фільм і його аналіз дозволяє зняти емоційну напругу, а також навчає навичкам релаксації та спонтанності в поведінці.

Психологічний аналіз фільму

- ***Дискусійна форма*** спрямована на розширення сфери культурних значень медіа-продукту, тобто розуміння побаченого та розкриття шляхом обговорення різних значень символів, представлених у кінофільмі.
- ***Психотерапевтична форма*** наголошує на роботі з особистими переживаннями та смислами, що актуалізуються під час перегляду фільму й групового обговорення. Тут ідеться не стільки про розуміння, скільки про самосприйняття кіносюжету та саморозкриття в ньому.

Схема аналізу фільму

1. Груповий перегляд фільму.
2. Обмін першими враженнями від фільму (по колу гуртківці один за одним висловлюють своє перше враження).
3. Визначення основної ідеї фільму.
4. Висловлення ставлення гуртківців до цієї ідеї.
5. Обговорення поведінки героїв фільму (обговорення реакцій героїв на події у фільмі, характерологічні особливості героїв, їх вчинки і т. д.).
6. Спостереження за реакцією членів гуртка на дискусійний процес, що відбувається.
7. Висновки стосовно актуальності обраної теми фільму та заняття.
8. Зворотний зв'язок (викладачі + аудиторія).

Психолого-педагогічні завдання:

- ✓ навчити підлітків теоретичним принципам психологічного аналізу;
- ✓ навчити формулювати та висловлювати власну думку;
- ✓ покращити вміння дискутувати та досягати консенсусу;
- ✓ навчити практичному використанню психологічного аналізу;
- ✓ сприяти оволодінню знаннями про психологію як науку, її галузі, методи;
- ✓ сприяти розвиткові комунікативних навичок і міжособистісного спілкування в групі;
- ✓ організувати групову роботу.

Очікувані результати

Після проходження курсу старшокласники:

- ✓ навчаться аналізувати кінофільми;
- ✓ будуть розуміти мотиви поведінки інших людей;
- ✓ дізнаються більше про науку психологію;
- ✓ навчаться на практиці застосовувати набуті знання;
- ✓ покращать навички вербального та невербального спілкування;
- ✓ навчаться працювати в групі;
- ✓ навчаться висловлювати свою думку та відстоювати її.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва розділу, теми	Кількість годин		
		Теорія	Практика	Всього
1	Вступне заняття	1	3	4
2	Модуль 1. Поняття людини як соціальної особи, її відносини з суспільством	9	27	36
3	Модуль 2. Робота психологів і психоаналітиків у кінострічках	6	18	24
4	Модуль 3. Внутрішні конфлікти	9	27	36

	особистості. Шляхи подолання їх разом з кіногероями			
5	Модуль 4. Міжособистісні взаємини людей. Поняття кохання, дружби, ненависті, людяності, взаємодопомоги	11	33	44
	Разом	36	108	144

Розподіл фільмів за модулями

№ модуля	Фільми модуля	Фільми, рекомендовані до перегляду в даному модулі
Модуль 1	«Пролітаючи над гніздом зозулі» (реж. Мілош Форман, 1975)	«Життя після людей» (реж. Девід де Вріс, 2008)
	«Як я навчився не хвилюватися...» (реж. Стенлі Кубрик)	«Місяць 2112» (реж. Данкан Джонс, 2009)
	«Авіатор» (реж. Мартін Скорсезе)	«Смерть пана Лазареску» (реж. Крісті Пую, 2005)
	«Людина-слон» (реж. Девід Лінч)	«Нас віднесе вітром» (реж. Аббас Кіаростамі, 1999)
	«Труднощі перекладу» (реж. Софія Коппола)	
	«Меланхолія» (реж. Ларс фон Трієр)	
	«Репомен» (реж. Мігель Сапочнік)	
	«Заплати іншому» (реж. Мімі Ледер)	
М о	«Експеримент» (реж. Олівер	«Брудне кохання» (реж. Адріан

	Хіршбігель)	Шерголд, 2004)
	«Аналізуй це...» (реж. Харольд Реміс)	«А як же Боб?» (реж. Френк Оз, 1991)
	«Управління гнівом» (реж. Пітер Сігал)	«Психоаналітик» (реж. Джонас Пейт, 2009)
	«Найкращий» (реж. Бен Янгер)	«Небезпечний метод» (реж. Девід Кроненберг, 2011)
	«Мирний воїн» (реж. Віктор Салва)	«Червоні вогні» (реж. Родріго Кортес, 2012)
	«Ванільне небо» (реж. Кемерон Кроу)	«Вбити Фрейда» (реж. Хоакін Орістрель)
	«Клік: з пультом по життю» (реж. Френк Корачі)	«Синдром Стендаля» (реж. Даріо Ардженто)
Модуль 3	«Бійцівський клуб» (реж. Девід Фінчер, 1999)	«Піаністка» (реж. Міхаель Ханеке, 2001)
	«Субмарина» (реж. Річард Айоаде)	«Плюшевий синдром» (реж. Венсан Де Брю, 2005)
	«Сім душ» (реж. Габріеле Муччіно)	«Дроворуб» (реж. Ніколь Кассель, 2004)
	«День бабака» (реж. Харольд Реміс)	«Кров з молоком» (реж. Пауль Верхувен, 1992)
	«Оранжлав» (реж. Алан Бадоев)	«Краще не буває» (реж. Джеймс Л. Брукс, 1997)
	«Містер Ніхто» (реж. Жако Ван Дормель)	«Операція “Валькірія”» (реж. Брайан Сінгер, 2008)
	«13» (реж. Гела Баблуані)	«Король-рибалка» (реж. Террі Гілліам, 1991)
	«Краса по-американськи» (реж. Сем Мендес)	
Модуль 4	«Таймер» (реж. Жаклін Шеффер)	

	«О, щасливець» (реж. Лінсей Андерсон)	«Секретарка» (реж. Стівен Шейнберг, 2002)
	«Історія про нас» (реж. Роб Райнер)	«Свято. Догма № 1» (реж. Томас Вінтерберг, 1998)
	«Люба Олено Сергіївно» (реж. Ельдар Рязанов)	«Далекі голоси, життя, що застигло» (реж. Теренс Девіс, 1988)
	«21 грам» (реж. Алехандро Гонсалес Іньяріту)	«Кохає, не кохає» (реж. Летиція Коломбані, 2002)
	«Хатіко: найвірніший друг» (реж. Лассе Хальстрем)	«Безумство» (реж. Девід МакКензі, 2005)
	«Імла» (реж. Френк Дарабонт)	«Прогулянка» (реж. Олексій Учитель, 2003)
	«Інтуїція» (реж. Пітер Челсом)	«Шлях змін» (реж. Сем Мендес, 2008)
	«50 перших поцілунків» (реж. Пітер Сігал)	
	«Вічне сяяння світлого розуму» (реж. Мішель Гондрі)	
	«Закохайся в мене, якщо насмілишся» (реж. Ян Самюель)	

Вступне заняття

Знайомство з групою. Ознайомлення з планом і завданнями програми. Ознайомлення з правилами техніки безпеки.

Перегляд фільму «Управління гнівом» (реж. Пітер Сігал) тривалістю 106 хв.

За сюжетом консервативного бізнесмена Дейва Базніка звинуватили в надмірній агресивності та засудили до відновлювальної програми, спрямованої на навчання управлінню своїми негативними емоціями.

Під час проходження цієї програми Дейв виявляє, що його викладач, доктор Бадді Ріделл, сам є психічно нестійкою людиною. І доки психолог намагається направити

емоції пацієнта в спокійне русло, Дейв починає розуміти, що тепер він і справді усе менше контролює свій гнів.

Обговорення фільму на тему «Психологічні сеанси. Відносини між клієнтом і психоаналітиком. Шляхи самовдосконалення людини».

Заняття 1

Перегляд фільму «Пролітаючи над гніздом зозулі» (реж. Мілош Форман) тривалістю 133 хв.

Сюжет фільму. Прикинувшись божевільним з надією уникнути тюремного ув'язнення, Рендл Патрік МакМерфі потрапляє до психіатричної клініки, де майже єдиним господарем є жорстокосерда сестра Мілдред Ретчед. МакМерфі дивується тому, що інші пацієнти змирилися з наявним станом речей, а деякі навіть свідомо прийшли до лікарні, ховаючись від страшного зовнішнього світу. Він зважується на бунт. Наодинці.

Обговорення фільму на тему «Людина та суспільство. Внутрішня та зовнішня свобода».

Заняття 2

Перегляд фільму «Клік: з пультом по життю» (реж. Френк Корачі) тривалістю 107 хв.

Майкл Ньюмен — успішний архітектор, кар'єра якого на першому місці й не залишає часу для його коханої дружини Донни та двох дітей. Абсолютно зневірившись, він одного вечора вмикає телевізор і купує в телемагазині пульт віддаленого управління, який, як виявилось згодом, має магічну дію — натискаючи на певні кнопки, можна здійснювати подорожі в потрібний тобі час... Але серце людини легко розбестити, і молодий архітектор розгублюється й абсолютно втрачає відчуття часу. Накопичивши власну пам'ять, пульт починає самотійно керувати швидкістю перемотування та вибором моменту життя. Іграшка перестає розважати й перетворюється на небезпечну зброю, спрямовану проти її ж власника.

Обговорення фільму на тему «Сенс життя. Вміння цінувати момент. Проблема вибору між кар'єрою та родиною. Другий шанс».

Заняття 3

Перегляд фільму «Аналізуй це...» (реж. Харольд Реміс) тривалістю 103 хв.

Пол Вітті — реальний бос мафії, який страждає на напади страху та усвідомлює, що потребує психологічної допомоги. Тож звертається зі своїми проблемами до психіатра. Праобразом лікаря став реальний психотерапевт Бен Собел. Вітті та Собел познайомились під час автомобільної аварії. Після обміну візитками вони зустрічаються, і Собел стає лікарем злодія. Крім того, ФБР намагається використати психіатра, щоб дістати інформацію про Вітті, але лікар відмовляється, посилаючись на конфіденційність усього, що відбувається між лікарем та пацієнтом.

Обговорення фільму на тему «Професіоналізм. Вміння приймати свої емоції. Важливість родинних стосунків у житті людини».

Заняття 4

Перегляд фільму «Як я навчився не хвилюватися...» (реж. Стенлі Кубрик) тривалістю 95 хв.

Сюжет фільму. Захоплений думкою про те, що комуністи мають намір вкрасти в американців їх «безцінні тілесні соки», генерал Джек Д. Рінпер, командир військово-повітряної бази, посилає ескадрилью бомбардувальників з ядерною зброєю бомбити СРСР.

Президент США Маффі намагається врятувати становище — він збирає своїх радників, разом з генералом Тергідсоном і прикутим до інвалідного візка колишнім нацистським вченим доктором Стрейнджлавом. Доведеться повідомити про все росіянам, щоб ті збили літаки.

Однак радянський посол інформує президента про те, що в Радянському Союзі сконструювали таємну зброю помсти, яка автоматично запускає ракети, якщо хоч одна бомба впаде на територію країни.

Тим часом британський офіцер Мендрейк намагається дізнатися від Рінпера код відкликання бомбардувальників. Зрештою, всі літаки будуть або збиті, або відкриті, але одному пілоту, майорові Т. Дж. «Кінг» Конгу, вдасться прорватися...

Обговорення фільму.

Заняття 5

Перегляд фільму «Авіатор» (реж. Мартін Скорсезе) тривалістю 169 хв.

Фільм розповідає про долю американського мільонера, винахідника та режисера, прототипом якого є Говард Х'юз.

Син винахідника та промисловця Говард з молодих років має можливість займатися дорогими технічними розробками та присвячує себе авіації. Крім цього, Х'юз знімає в Голлівуді фільм про битву винищувачів часів Першої світової («Ангели пекла»), який на ті часи (кінець 1920-х) є дуже дорогим. Х'юз нарешті отримує фінансування, прокат фільму виявляється успішним, і Х'юз може продовжувати свій бізнес, будівництво та випробування літаків нового покоління.

Починається війна, Міністерство оборони США замовляє Х'юзу розробку літака-розвідника. Проте війна закінчується, а літаки так і не зроблені. Сенат і ФБР проводять розслідування. В цей час у Х'юза розвивається сильний синдром нав'язливого стану, яким він страждав ще в дитинстві.

Обговорення фільму на тему «Справжня свобода, людина та гроші, значення честі та совісті в житті людини будь-якого статусу».

Заняття 6

Перегляд фільму «Люба Олено Сергіївно» (реж. Ельдар Рязанов) тривалістю 94 хв.

За сюжетом учні випускного 10-Б класу прийшли привітати свою вчительку з Днем народження. Але, як з'ясовується, вони вирішили це зробити зовсім не з добрих намірів, не тому, що вони знають, як Олені Сергіївні самотньо, не тому, що її мати важко хвора та перебуває в лікарні, й не тому, що цього року вони з нею розлучаються. Прийшли з букетом і подарунком тому, що вони знають: в Олені Сергіївні знаходиться ключ від сейфа, де лежать екзаменаційні роботи. У кожного є привід і виправдання прагненню піти на злочин: потай виправити погані оцінки в роботах, і в кожного ніби є навіть докори сумління з цього приводу. Однак події розгортаються несподіваним чином для всіх. І кожен з учнів по-своєму виявляє в них темний бік своєї душі, показуючи, до чого він може опуститися.

Але Олена Сергіївна, незважаючи на свою простоту, все одно намагається твердо стояти на своєму та відмовляється віддавати хлопцям ключ. Протягом усього фільму між нею й учнями йде словесне протистояння, під час якого вона намагається їм нагадати про ті принципи та завіти, яким їх учили в дитинстві. Хлопці у відповідь гнуть свою лінію: їхнє покоління, на відміну від покоління Олени Сергіївни, змушене йти на такі крайні заходи, адже «щасливого радянського дитинства» тепер немає і корупція у вищих навчальних закладах теж йде повним ходом. Зрештою нещасливий ключ так і залишиться лежати в квартирі Олени Сергіївни, але й переможців у цій «сутичці» не буде.

Обговорення фільму на тему «Підліткова жорстокість та її першопричини. Прагнення до дорослості. Способи самовираження у підлітків. Вплив ровесників на особистість підлітка».

Домашнє завдання: підготувати розповіді про улюблені фільми.

Обговорення улюблених фільмів.

Заняття 7

Перегляд фільму «Таймер» (реж. Жаклін Шеффер) тривалістю 99 хв.

«Таймер — це високотехнологічний пристрій, який імплантують у зап'ястя, і він починає відлік часу. Коли пролунає сигнал — озирніться. Ваш ідеальний партнер знаходиться перед Вами. Гарантія 100%». Таку рекламу нового приладу почула самотня Уна О'Лірі та поспішила скористатися принадною пропозицією. Але дівчині не пощастило — імплантований їй Таймер не працює, «поки що не працює» — запевняють виробники. Одного разу Уна познайомилась із симпатичним продавцем Майком і в них виникли взаємні почуття. Дівчина щаслива: ось він — єдиний і неповторний. Але чому ж мовчить Таймер?

Обговорення фільму на тему «Кохання та закоханість. Можливість вибору. Сім'я та умови формування міцної родини».

Заняття 8

Перегляд фільму «Найкращий» (реж. Бен Янгер) тривалістю 105 хв.

Дія комедії розгортається в Нью-Йорку. Рафі, жінка 37 років, нещодавно розлучилася, працює та живе на Манхеттені. Девід, талановитий 23-річний художник з Верхнього Вест-Сайду. Після випадкової зустрічі між ними спалахує сильна любов.

Рафі ділиться усіма своїми секретами та переживаннями зі своїм психотерапевтом Лізою й абсолютно не підозрює, що Ліза є матір'ю Девіда.

Обговорення фільму на тему «Що таке справжнє кохання? Чи заважають йому різні забобони?»

Домашнє завдання: підготувати розповіді про улюблені фільми.

Заняття 9

Обговорення улюблених короткометражних фільмів гуртківців. Перегляд короткометражних фільмів з подальшим обговоренням. (Матеріал готують як домашнє завдання.)

Заняття 10

Перегляд фільму «Ванільне небо» (реж. Кемерон Кроу) тривалістю 136 хв.

У багатого молодого чоловіка Девіда Еймса є все, про що тільки можна мріяти: гроші, свій власний видавничий дім, дорога машина та квартира в респектабельному районі Нью-Йорка, друг-письменник і подружка-красуня Джулія, яка його дуже любить, а от для Девіда вона, схоже, просто розвага. Щоправда, його життя отруюють «сім гномів» — сім керівників його компанії, але це не заважає йому насолоджуватися життям. На вечірці з нагоди його дня народження він зустрічає знайому свого кращого друга Софію й закохується в неї. Але одного разу, йдучи від Софії на роботу, Девід зустрічає Джулію, яка пропонує йому покататися. Прогулянка закінчується тим, що машина злітає з мосту і вдаряється об кам'яну огорожу. Джулія гине, а Девід залишається в живих. Йому сняться сни з Софією, які здаються йому реальними. Рада лікарів відмовляє Девіду в косметичній операції, заявляючи, що не може експериментувати і не має можливості виправити його обличчя, єдине, що вони можуть йому запропонувати — це маска, нібито для регенерації клітин шкіри, яка буде приховувати його спотворене обличчя. Девід починає змінюватися, починає читати документи, розвиватися, брати участь у засіданнях своєї компанії. Але також він

намагається не забувати звичний спосіб життя — навідується в нічний клуб, де чує глузування над своєю зовнішністю. Після невдалої спроби пофліртувати з Софією, Девід, проводжаючи її додому, засинає на тротуарі. Прокинувшись, все життя здається саме таким, як треба: обличчя його стає таким же прекрасним, як було до аварії, Софія говорить, що любить його, але все ж іноді Девід не розуміє, як замість Софії, з ним виявляється Джулія... Психолог, який допомагає Девіду викликати спогади з його минулого життя, допомагає йому в цьому, і виявляється, що після того, як Девід прокинувся на тротуарі, він повернувся додому і покінчив життя самогубством, а його тіло забрала кріонічна компанія «Продовження життя». Він пробув у кріосні 150 років. Компанія пропонує Девіду повернутися в свою мрію і знову жити з Софією у віртуальному світі або ж повернутися до реального життя. Його обличчя буде виправлене, однак світ змінився, і він не зможе бути тим, ким він був. Девід вибирає реальне життя. Фільм закінчується жіночим голосом, що вимовляє слова: «Відкрий очі» (з цієї фрази фільм також почався). Девід відкрив очі.

Обговорення фільму на тему «Що є важливим у житті. Гордість. Здатність змінюватись. Втілення мрій у життя та фантазійний світ».

Заняття 11

Перегляд фільму «Експеримент» (реж. Олівер Хіршбігель) тривалістю 119 хв.

Сюжет фільму оснований на реальних подіях Стенфордського тюремного експерименту.

Оголошення в газеті за винагороду в 4000 марок пропонує взяти участь у психологічному експерименті, що моделює тюремні відносини. Зголошується таксист Тарек Фахд, який колись працював журналістом і бачить у цьому нагоду для цікавого репортажу. Всі добровольці (21 чоловік) поділені на дві групи: охоронці та в'язні. В'язнів позбавляють деяких основних прав, натомість охоронці дотримуються певного кодексу. Вчені через відеокамери спостерігають за ними.

Спочатку всі налаштовані благодушно. Але все швидко змінюється, коли Тарек провокує наглядців порушенням дисципліни та непокорю. Швидко зростає психологічна напруга й стає зрозуміло, що жарт перетворився на серйозну проблему. Разом з психологічним навантаженням зростає й агресивний потенціал. Фільм показує, на що здатні звичайні люди в психологічно екстремальних ситуаціях. Миролюбні люди за

короткий відрізок часу розвивають здатність до насильства попри поширену думку, що на агресію здатні тільки злочинці.

Обговорення фільму на тему «Психологічний експеримент з усіма можливими наслідками. Людський фактор в експерименті. Психологічний вплив у замкнутому просторі».

Заняття 12

Перегляд фільму «Краса по-американськи» (реж. Сем Мендес) тривалістю 122 хв.

Лестер Бернем переживає кризу середнього віку. Його не поважають і не цінують на роботі, а від щасливої родини залишилася лише видимість. У дружини Керолайн пристрасний роман з колегою, а похмура донька-підліток Джейн захоплена сусідським хлопцем, що побував у психіатричній лікарні.

Через душевні страждання Лестер впадає в глибоку депресію. Але несподівано для себе він закохується в однокласницю доньки Анджелу. Ця палка пристрасть дає Лестеру потужний життєвий імпульс. Він відчуває приплив сил і бажань і готовий знову радіти красі.

Обговорення фільму на тему «Сім'я як окрема структура. Особисті та сімейні кризи та вихід з них. Деструктивні моделі поведінки. Залежність від думки інших».

Заняття 13

Перегляд фільму «Труднощі перекладу» (реж. Софія Коппола) тривалістю 104 хв.

В нічному Токіо зустрічаються кіноактор містер Боб Гарріс, який приїхав сюди для зйомки рекламного ролика, і Шарлотта — дружина вічно зайнятого фотографа. Протягом фільму глядач має можливість спостерігати за розвитком відносин двох самотніх людей.

Обговорення фільму на тему «Самотність. Розрада».

Заняття 14

Перегляд фільму «Інтуїція» (реж. Пітер Челсом) тривалістю 87 хв.

Вони випадково зустрілися в супермаркеті: взяли одну й ту ж пару рукавичок. Він скоро одружується, у неї теж намічається весілля. Здавалося б, цій парі не судилося

бути разом, але... Вона вірила у випадок. Вона написала своє ім'я на обкладинці книжки і продала її. А він написав свій номер на 10-доларовій купюрі... Море випадковостей і збігів здатне нарешті знову звести їх разом.

Обговорення фільму на тему «Здатність людини до змін себе, свого життя та життя інших. Як життя кожної людини залежить від людей, які її оточують, та від обставин».

Заняття 15

Перегляд фільму «Оранжлав» (реж. Алан Бадоев) тривалістю 92 хв.

Сюжет. Наприкінці жовтня 2004 року, ховаючись від зливи, до старого київського трамваю заскочили двоє молодих людей: босий у пом'ятому закривавленому піджаку молодий фотограф-журналіст, який полює за «новими, справжніми емоціями», і також боса рудоволоса студентка консерваторії класу віолончелі. Спалахнула всепоглинальна вперта любов.

Вони зняли, але не за гривні, простору порожню квартиру... Оплатою квартири стала повна ізоляція від зовнішнього світу. Вони перерізали телефонний дріт. Повісили на двері табличку «Не турбувати». І закрили за собою двері...

І в порожній квартирі в бурхливій осінній дні 2004 року живуть двоє. Два різних характери. Зіткнення звичок, побутові непорозуміння заважають любовним іграм, підточують почуття.

І раптом лунає стукіт у двері...

Обговорення фільму на тему «Боротьба внутрішнього та зовнішнього. Як знайти в собі сили протистояти? Боротьба у замкнутому просторі. Реакція на стресову ситуацію. Вибір».

Заняття 16

Перегляд фільму «Бійцівський клуб» (реж. Девід Фінчер) тривалістю 139 хв.

За сюжетом Джек страждає на хронічне безсоння та відчайдушно намагається вирватися з нудного життя. Саме тоді він зустрічає Тайлера Дердена, торговця зі збоченою філософією. Тайлер впевнений, що самовдосконалення — доля слабких, а саморуйнування — єдине, заради чого варто жити. І ось вже Джек і Тайлер луплять один одному пики на стоянці перед баром, що приносить їм неабияке задоволення. Залучаючи інших чоловіків до простих радощів фізичної жорстокості, Джек і Тайлер

засновують таємний Бійцівський Клуб, який має величезний успіх. Але на Джека чекає приголомшливе відкриття, здатне змінити все...

Обговорення фільму на тему «Первинна агресія людини, способи її виникнення й запобігання».

Заняття 17

Перегляд фільму «Мирний воїн» (реж. Віктор Салва) тривалістю 120 хв.

Ден Мілман — талановитий гімнаст коледжу, який мріє про виступ на Олімпійських іграх. У нього все є: нагороди, друзі у команді, швидкі мотоцикли, дівчата та відчайдушні вечірки.

Життя Дена перевертається з ніг на голову, коли він зустрічає загадкового незнайомця на ім'я Сократ, у якого достатньо можливостей, щоб відкрити новий світ сили і розуміння. Після серйозної травми, що змусила подивитись на звичайні речі по-новому, Ден за допомогою Сократа та молодого дівчини Джой усвідомлює, що йому багато чому потрібно навчитися, аби почати жити повноцінним життям.

Обговорення фільму на тему «Усвідомлена поведінка. Вміння переборювати труднощі та здатність змінюватись».

Заняття 18

Перегляд фільму «Меланхолія» (реж. Ларс фон Трієр) тривалістю 130 хв.

Фільм починається з загибелі планети Земля, а далі оповідають про час напередодні катастрофи. Стрічка розповідає історію двох сестер — меланхолійної Жюстін та зваженої Клер. На початку фільму відбувається весілля Жюстін і Майкла. Всупереч очікуванням весілля не розраджує Жюстін і вона впадає у меланхолію, що дозволяє їй залишитися спокійною в той час, коли Землі загрожує знищення внаслідок зіткнення з планетою під назвою Меланхолія, і усі, зокрема її сестра Клер, панікують.

Обговорення фільму на тему «Скінченність та нескінченність усього. Сенс життя».

Заняття 19

Перегляд фільму «Сім душ» (реж. Габріеле Муччіно) тривалістю 111 хв.

Сюжет фільму. Бен — торговий агент, який витрачає своє життя на те, щоб не шкодувати про минуле. Перебуваючи в постійній депресії, він котиться на самісіньке

дно, але в його житті з'являється промінь світла в особі милої Емілі, яка ще раз доводить Бену та всьому світові, що любов здатна творити чудеса. Допмагаючи семи незнайомим людям, Бен знаходить себе. Бог створив світ за сім днів, що за цей час може зробити людина?

Обговорення фільму.

Заняття 20

Перегляд фільму «Субмарина» (реж. Річард Айоаде) тривалістю 97 хв.

«Субмарина» — кумедна розповідь про те, що все змінюється, хочеш ти цього чи ні. Олівер Тейт пручається, впевнений, що зможе зупинити хід подій, але вони не підкоряються підлітку з вічно скривдженою міною на обличчі. Його мати захоплюється містиком в обтислих шкіряних штанах, а батько продовжує розмірковувати про океан. Смішне перемішується зі стражданнями покинутого хлопця, а використані прийоми на зразок занурення ліжка в безодню морів або монтаж, за якого наближення Джордани схожі на намальований гострий кут, дозволяють фільму мати власне обличчя.

Обговорення фільму на тему «Спілкування батьків з дитиною. Взаєморозуміння. Вміння почути іншого».

Заняття 21

Перегляд фільму «День бабака» (реж. Харольд Реміс) тривалістю 101 хв.

Щороку 2 лютого в невеликому американському містечку Панксатоні проводять свято під назвою «День бабака». У цей день люди навмисне будять бабака на ім'я Філ із зимової сплячки та пророкують за його поведінкою погоду. І щороку на це свято в Панксатоні з Піттсбурга їздить самозакоханий і зарозумілий телеоглядач погоди Філ Коннорс, якому до смерті набридла його робота й який ненавидить цей фестиваль у глухому містечку.

Але одного разу, приїхавши вже вкотре на фестиваль бабака, Філ не прокидається наступного дня 3 лютого, а знову прокидається 2 лютого! Він потрапляє до якоїсь петлі часу, з якої немає виходу: 3 лютого просто не настає. Виїхати з міста у нього також не виходить, тому що сніжна буря щоразу замітає дороги. Філ змушений знову й знову переживати 2 лютого на фестивалі бабака, знову вести звіт репортаж, знову повертатися до готелю. І так кожен новий день. При цьому ніхто, крім нього, не помічає тимчасового кільця, тому що на наступне 2 лютого не пам'ятає подій

вчорашнього 2 лютого. Бажаючи залишити ненависне містечко, Філ звертається до невропатолога та психіатра (який, як на зло, пропонує прийти до нього «завтра»), але нічого не допомагає — наступного дня він знову прокидається 2 лютого о 6:00 в готелі містечка Панксатоні.

Поміркувавши, Філ вирішує віддатися задоволенням: об'їстися солодощами, пограбувати банк і розтринькати всі гроші — адже наслідків не буде. Але розваги йому швидко набридають. Тоді він намагається спокусити свою колегу Риту, в яку таємно закоханий.

Зневірившись спокусити Риту та втомившись від нудного містечка, Філ вирішує покінчити життя самогубством, прихопивши на той світ ненависного тезку — бабака Філа. Але всі зусилля марні — Філ знову прокидається 2 лютого в тому ж номері готелю. Він пробує все нові та нові способи суїциду, але ніщо не допомагає — 3 лютого не настає.

Випробувавши все, вивчивши Панксатоні вздовж і поперек і дуже стомившись, Філ, нарешті, вирішує присвятити цей фатальний день корисним і добрим справам. Благородні та безкорисливі вчинки, які Філ робить з дня в день (і про що знає тільки він сам), до вечора роблять його найпопулярнішою людиною в місті. Через це Рита сама звертає на нього увагу, вони зближуються, і петля часу, нарешті, розривається. Філ прокидається не один, а поряд з Ритою, і за вікном 3 лютого.

Обговорення фільму на тему «Що важливе у житті, а що не дуже? Уміння цінувати кожную мить у житті, кожную людину. Саморозвиток особистості».

Заняття 22

Перегляд фільму «50 перших поцілунків» (реж. Пітер Сігал) тривалістю 99 хв.

Ветеринар водного зоопарку на Гаваях Генрі Рот крутить романи з приїжджими дівками — Гаваї є Гаваї! — доти, поки один раз не знайомиться в провінційному рибацькому кафе з чарівною дівчиною Люсі Уїтмор. Підкоривши її серце і закохавшись, герой розраховує на продовження бурхливих відносин, але наступного дня дівчина називає його нахабою! З'ясовується, що рік тому вона потрапила до аварії і тепер страждає на провали пам'яті. От і доводиться нашому героєві кожного дня скоряти серце дівчини, яка полюбилася йому, уникаючи зустрічі з її батьком-рибаком та братом-качком.

Обговорення фільму на тему «Справжнє кохання. Самопожертва близьких. Уміння власноруч будувати своє щастя. Вибір».

Заняття 23

Перегляд фільму «Містер Ніхто» (реж. Жако Ван Дормель) тривалістю 138 хв.

За сюжетом у 2092 році 118-літній Немо залишився останнім смертним на планеті, адже всі інші люди внаслідок процесу теломеризації досягли безсмертя. Однак Немо вперто вірить, що йому досі 34 роки і лише під впливом гіпнозу пригадує вибіркові моменти зі свого життя, переповідаючи їх журналісту газети. Події у фільмі перетасовані хаотично, їх розглядають з трьох основних часових точок життя головного героя: у віці дев'яти, п'ятнадцяти та тридцяти чотирьох років. У 9 років Немо, батьки якого розлучаються, мусить зробити важливий вибір: залишитись жити з батьком, чи поїхати з матір'ю. Від того, який шлях він обере, залежить все його подальше життя.

Сюжет фільму має розгалужену структуру. Починаючи від моменту народження Немо, перед глядачем постають різні можливі варіанти розвитку його життя, що загалом становлять декілька відгалужень.

Обговорення фільму на тему «Проблема вибору. Вплив особистісного вибору на долю».

Заняття 24

Перегляд фільму «Заплати іншому» (реж. Мімі Ледер) тривалістю 123 хв.

Як часто ви робите щось добре будь-якій людині, не розраховуючи отримати щонебудь натомість? Тревор МакКінні придумав свою просту, але з іншого боку приголомшливу програму. Її мета полягає в тому, щоб зробити будь-яке добро трьом різним людям, а вони в свою чергу те ж саме — іншим.

Обговорення фільму на тему «Людяність. Альтруїзм. Самопожертва. Як травмувальні події впливають на людину».

Домашнє завдання: підготувати улюблені музичні кліпи.

Заняття 25

Перегляд улюблених музичних кліпів гуртківців з обговоренням.

Заняття 26

Перегляд фільму «Репомен» (реж. Мігель Сапочнік) тривалістю 119 хв.

У майбутньому для будь-якого хворого органу буде можлива установка механічного замінника. Через високу вартість їх практично завжди пропонують в кредит. Однак, якщо прострочити щомісячну виплату на 96 днів, орган потрібно повернути компанії-власнику. За органом приходить різник, який без проблем вилучає його. У Ремі якраз така робота, від якої він отримує задоволення, от тільки дружина Ремі Керол не в захваті від його професії та сварить його з приводу переходу до відділу продажів. На захист і допомогу іноді приходить один друг Ремі Джейк і їхній шеф Френк. Але після останнього завдання з Ремі трапляється нещасний випадок, від якого постраждало його серце, і йому доводиться використовувати штучне. Тим часом Керол виставляє Ремі з дому, і йому доводиться оселитися у Джейка. Минуло 96 днів, і для Ремі настала смертна година.

Ремі біжить у нетрі, де зустрічає співачку Бет, яка також має заборгованість (практично все тіло, крім губ і серця). Разом вони намагаються втекти з країни. Але Джейк вистежує їх.

Ремі вирішує стерти себе і Бет з бази даних компанії. Разом з Бет йому це вдається. Джейк, побачивши таке, переходить на його бік, вбиває свого боса Френка і підриває бази даних.

Обговорення фільму на тему «Обов'язок перед сім'єю та суспільством. Дружба та обов'язок. Взаємодопомога».

Заняття 27

Перегляд фільму «13» (реж. Гела Баблуані) тривалістю 93 хв.

Молодий хлопець на ім'я Вінс випадково дізнається про швидкий спосіб збагачення. І, сам того не підозрюючи, вплутується в смертельно небезпечну гру — російську рулетку. Це підпільний тоталізатор, світ влади, грошей і насильства, де люди вбивають людей. У цій грі Вінсу випадає «щасливий» тринадцятий номер. Курок його револьвера вже зведено. З кожним пострілом все менше шансів вижити, але все більше хочеться жити... Але навіть якщо вб'єш ти, це ще не означає, що ти залишишся живий.

Обговорення фільму на тему «Випадковість. Гонитва за багатством. Фаталізм. Помста».

Заняття 28

Перегляд фільму «21 грам» (реж. Алехандро Гонсалес Іньяріту) тривалістю 125 хв.

Фільм поєднує кілька сюжетних ліній, які розвиваються довкола наслідків автомобільної аварії. Джек Джордан — колишній злочинець, наркоман і алкоголік, який намагається почати нове життя за релігійними канонами. Пол Ріверс — викладач математики з хворим серцем, якому залишилося жити не більше місяця, якщо йому не зроблять пересадку донорського серця. Крістіна Пек — колишня наркоманка, котра звільнилася від залежності та живе в передмісті з чоловіком і двома дітьми. Ці троє головних героїв і їх історії виявляються пов'язаними, коли одного вечора Джек збиває машиною дітей і чоловіка Крістіни та тікає з місця ДТП, а серце її чоловіка отримує Пол.

Обговорення фільму на тему «Поняття людяності, боротьби за виживання. Справжня вага людського життя».

Заняття 29

Перегляд фільму «Вічне сяяння світлого розуму» (реж. Мішель Гондрі) тривалістю 108 хв.

Джоел — мрійливий меланхолік, зустрічає веселу та життєрадісну Клементину. Їхнє життя — це феєрверк яскравих подій.

Одного разу Джоел приходить до книжкового магазину, в якому працює Клементина, з наміром вибачитися перед нею та подарувати валентинку, але Клементина не впізнає його, мило розмовляючи по телефону з якимсь Патріком. Цей факт дуже дивує Джоела, поки його друзі — чоловік і дружина — не показують йому картку з фірми Лакуна, яка надає послуги зі стирання деяких спогадів. Через деякий час Джоел розуміє, що Клементина звернулася до компанії Лакуна, яка займається видаленням спогадів про неприємних людей з мозку. Зранку 12 лютого Джоел приїжджає до Лакуни, щоб відповісти Клементині тим самим і стерти всі спогади про неї. Лікар Говард Мерзв'як довго розмовляє з Джоелом, який в кінцевому підсумку зважується на те, щоб стерти всі спогади про Клементину Кручинську зі своєї пам'яті. Приготування до операції включали в себе складання карти спогадів. Джоел повинен був принести абсолютно всі предмети зі свого оточення, які хоч якось нагадували йому про Клементину. Склавши карту спогадів, Джоела відпускають додому очікувати приходу технологів Стіна та Патріка, які в домашніх умовах повинні були зробити процедуру

стирання спогадів. Ім'я Патрік різонуло слух Джоелу, але він не зміг пригадати, де він його чув, і чому це ім'я йому таке неприємне.

Напередодні дня Святого Валентина двоє техніків компанії Лакуна — Стен і Патрік — спостерігають за процесом стирання спогадів. У цей час Патрік розповідає, що коли він стирав спогади однієї клієнтки, він «закохався» в неї, і навіть вкрав пару її трусиків. У Стена це викликає огиду, і згадавши її ім'я, Стен повідомляє Патріку, що це дівчина Джоела. Пізніше до них приєднується Мері — секретарка доктора Мерзв'яка. Раптово Патріку дзвонить схвильована Клементина та просить терміново приїхати до неї. Він зривається і залишає Стена з Мері. Мері та Стен, занурившись у свої любовні ігри прямо на ліжку Джоела, не помічають, що процес стирання спогадів пішов не за планом. У своїй підсвідомості Джоел активно чинить опір стиранню спогадів, які немов у кіно прокручуються одне за одним у нього в голові, викликаючи ностальгію та смуток. Джоел переживає одне за іншим романтичні побачення з Клементиною, яка в його підсвідомості активно допомагає йому боротися зі стиранням, вона переслідує його в спогадах і навіть підштовхує на деякі хитрощі: перенісши Клементину в дитячі спогади, Джоел намагається зберегти її образ у своїй пам'яті, щоб, прокинувшись, все згадати. Проте цей план провалюється. Як тільки Стен виявляє проблему, він негайно викликає лікаря Мерзв'яка. Той приїжджає, і нарешті проблему усувають, а всі сліди спогадів про Клементину стирають з мозку Джоела. Стів виходить з кімнати, залишаючи Мері та доктора Мерзв'яка наодинці. Мері зізнається в коханні до доктора, однак той просить її не озвучувати більше ніяких зізнань, але вона цілує його в губи, і свідком поцілунку випадково стає дружина доктора, яка бачила все це через вікно. Мері вибачається перед дружиною доктора і залишає місце подій.

У день Святого Валентина Джоел, як зазвичай, зібрався йти на роботу, але в останню хвилину, стоячи на вокзалі, він вирішив, що необхідно змінити маршрут, і сідає в потяг до Монтока. У потязі він знайомиться з дівчиною, у якої синє волосся. Під час подорожі вони розуміють, що мають дуже багато спільних фактів з біографії. Приміром, Джоел дуже часто ходить до книжкового магазину, в якому працює Клементина. Вона назвалася Клементиною, бажаючи Джоела не співати пісню «Дорога Клементина», яку зазвичай співає собака Гека Фінна в мультфільмі. За короткий час вони досить зближуються та проводять вечір Святого Валентина, лежачи на льоду замерзлого озера та дивлячись у темне зоряне небо.

Мері, секретарка «Лакуни», вирішила розіслати всім клієнтам фірми матеріали, що стосуються їхніх справ. Клементина, збираючись поїхати до Джоуела, зайшла до себе в будинок за зубною щіткою і знайшла свій конверт від Мері, в якому була аудіокасета з записом її голосу і всі подробиці у справі про стирання спогадів, пов'язаних з нею. Джоел чує її зізнання, воно було зроблене в досить різких тонах, просить Клементину залишити його та їде, засмучений гнівними словами Клементини на свою адресу, вважаючи, що все це якийсь безглуздий і грубий жарт. Клементина дослуховує запис і доходить висновку, що у них був роман, і вирішує вибачитися. Вона заходить до його квартири в той момент, коли він прослуховує точно таку ж касету зі своїм зізнанням. Прослухавши плівку з зізнанням Джоела, в якому він розкрив всі її вади і негативні сторони, вона розуміє, що кінець їхнього роману був досить сумний, якщо Джоел дозволив собі висловлюватися таким чином. Стикнувшись із тим, що вони були шалено закохані, а потім не змогли витримати один одного, Клементина та Джоел вирішують почати все спочатку.

Обговорення фільму на тему «Другий шанс. Біль від втрати кохання. Чарівність стосунків».

Заняття 30

Перегляд фільму «Історія про нас» (реж. Роб Райнер) тривалістю 88 хв.

Головні герої Бен і Кетті п'ятнадцять років у шлюбі, але вже не можуть спокійно уживатися один з одним і знаходяться на межі розлучення. Всі спроби зближення зводяться нанівець накопиченим за роки шлюбу роздратуванням і завершуються сварками. Проте врешті-решт подружжя знайде в собі сили прийняти один одного з усіма недоліками...

Обговорення фільму на тему «Подружні стосунки. Як зберегти шлюб та кохання?».

Заняття 31

Перегляд фільму «О, щасливець» (реж. Лінсей Андерсон) тривалістю 173 хв.

За сюжетом привабливий і неймовірно життєрадісний молодий чоловік на ім'я Мік Тревіс починає свою кар'єру в якості торгового агента солідної компанії, що спеціалізується на продажі кави. За дорученням компанії він вирушає у віддалене графство на північному сході Англії замінити іншого торгового агента. Заблукавши дорогою, Мік випадково заїжджає у заборонену зону, де знаходиться якесь секретне підприємство. Співробітники охорони підприємства приймають його за іноземного

шпигуна та затримують. Потім, прив'язавши його ременями до крісла в одній з напівтемних кімнат, вони допитують Міка, застосовуючи все більш і більш жорстокі тортури. Під час допиту на секретному підприємстві несподівано відбувається аварія і Міку вдається втекти, скориставшись загальною біганиною та метушиною. Починається подорож Міка країною: пішки й автостопом.

Незабаром Мік випадково потрапляє до приватної клініки, де йому пропонують невелику суму грошей в обмін на згоду піддатися медичному експерименту. Він охоче погоджується, навіть не підозрюючи, до якого кошмару це може призвести. Однак йому вдається втекти й звідти, і Мік продовжує свої поневіряння, під час яких випадково зустрічає групу музикантів, що подорожують країною. Серед них — чарівна дівчина Патриція, дочка багатого магната Джеймса Берджеса. У амбіційного й марнославного Міка, який мріє стати багатим і знаменитим, майже відразу ж виникає бажання познайомитися і з самим магнатом. За досить трагікомічних обставин йому це несподівано вдається і Мік стає особистим асистентом магната.

Берджес і його бізнес-партнери зайняті дуже небезпечними та незаконними угодами, а саме: продажем хімічної зброї одному з африканських диктаторів. Одна з таких угод привертає увагу поліції. Наївний Мік стає цапом відбувайлом для підступних ділків і корумпованої поліції. Його заарештовують і саджають до в'язниці, де починається новий етап його життя. Після виходу з в'язниці доля знову дає йому шанс досягти вершин життєвого успіху, але тепер у Міка вже немає ні тієї життєрадісності, ні самовпевненості, ні амбіційності, які були в нього раніше. Чарівна усмішка, яка йому так легко та природно давалася на самому початку його шляху, зараз вже вимагає неймовірних зусиль.

Обговорення фільму на тему: «Конформізм. Суспільство та його трати. Гнучкість і вміння змінюватись. Важливість залишатися людиною за будь-яких обставин».

Заняття 32

Перегляд фільму «Людина-слон» (реж. Девід Лінч) тривалістю 125 хв.

Сюжет фільму розгортається у Вікторіанській Англії. Хірург лондонського шпиталю Фредерік Тревс зустрічає каліку Джона Мерріка, якого показують у цирковому шоу виродків під іменем Людина-слон. Меррік від народження настільки потворний, що не може показуватися на людях без капюшона, до того ж його

вважають дебілом. Тревіс викупає Мерріка з цирку та приводить його до шпиталю, щоб оглянути. Також він показує чоловіка своїм колегам як цікавий з медичного погляду випадок, поводячись з ним, як із твариною. Невдовзі лікар з подивом дізнається, що Меррік не розумово відсталий, вміє розмовляти та знає напам'ять Біблію. Людина-слон проводить свої дні в читанні, а тим часом чутки про нього поширюються містом і до нього починають приходити світські відвідувачі. Життя Мерріка знову перетворюється на шоу виродків, але тепер для знатних людей. Намагаючись знайти спокій, Меррік тікає до континентальної Європи, потім знову до Лондона, де й помирає.

Обговорення фільму на тему «Жорстокість і людяність. Здатність співпереживати. Освіченість».

Заняття 33

Перегляд фільму «Закохайся в мене, якщо насмілишся» (реж. Ян Самюель) тривалістю 90 хв.

Події стрічки відбуваються в невеличкому містечку Бельгії. Доньку польських емігрантів Софі дразнять у школі. Аби підтримати дівчинку, Жульєн подарував їй надзвичайно цінну для себе річ — коробку у вигляді каруселі, яку дала йому мати. Жульєн попросив Софі, щоб вона часом давала йому потримати коробку, однак Софі сказала, що це треба заслужити. Так розпочалася їхня гра — той, хто тримав коробку, вигадував завдання іншому. Якщо той виконував завдання — отримував коробку. Своїми витівками діти доводили до сказу вчителів школи та директора, які намагалися їх розлучити.

За десять років Софі та Жульєн так само продовжували грати в цю гру, проте тепер їхні вчинки оточення сприймало не як дитячі розваги, а як збочення. Батько заборонив Жульєну зустрічатися з Софі, тому що хлопцеві треба задуматися про своє майбутнє. Підліткам не вдалося налагодити стосунки після сварки, тому деякий час вони не спілкувалися. Потім Жульєн запросив Софі на своє весілля дружкою — таким чином він зміг виконати парі й зробити дівчині боляче. На весіллі Софі нагадала Жульєнові про те, що він обіцяв відмовити нареченій на весіллі, але Жульєн не зробив цього. Софі сказала Жульєнові, що вони не будуть бачитися 10 років.

10 років Жульєн жив із дружиною й двома дітьми, але кожного дня згадував дитячі пригоди з Софі. Софі була одружена з футболістом Сергієм, кар'єра якого стрімко зростала. У призначений час вона надіслала коробку Жульєнові. Коли той приїхав до неї

додому, вона викликала поліцію, а чоловікові довелося тікати. Він потрапив до аварії, викликав Софі до лікарні, де підклав коробку тяжкохворому пацієнту. Дорогою додому Софі здогадалася, що Жульєн обманув її й повернулася з чоловіком назад до лікарні.

Останнє парі, яке головні герої вирішили здійснити — поховати себе разом заживо в бетоні для того, щоб їхнє кохання лишалось вічним.

Обговорення фільму на тему «Гра в нашому житті. Дружба. Як не втратити цікавість один до одного у стосунках. Інфантильність: плюси та мінуси».

Заняття 34

Перегляд фільму «Імла» (реж. Френк Дарабонт) тривалістю 127 хв.

Сюжет фільму оповідає про групу людей, що застрягли в супермаркеті під час дивного явища — місто накрило туманом, у якому ходять (літають, повзають) невідомі істоти. Далеко не всі люди відразу вірять в небезпеку, що мешкає в тумані, та йдуть у невідомість. Так, долі не всіх персонажів настільки очевидні, як здається на перший погляд. Взагалі, звідки взявся туман, описують дуже поверхово, але цього достатньо, адже фільм про інше — жахи творяться не тільки зовні магазину, а ще й усередині, де справжніми монстрами є самі люди.

Обговорення фільму на тему «Поведінка людей у замкнутому просторі. Психологічне підґрунтя страху».

Заняття 35

Перегляд фільму «Хатіко. Найвірніший друг» (реж. Лассе Хальстрем) тривалістю 85 хв.

Фільм знято за відомою правдивою історією, що сталася в Японії в 20-х роках. Господар назвав нового чотириноного вихованця породи акіта-іну Хатіко (японською — Восьмий). Коли Хаті підріс, він став постійно супроводжувати господаря. Пес щодня проводжав і зустрічав свого власника Паркера на вокзалі. Потім чоловік несподівано помер прямо на лекції в присутності студентів. Того дня вірний собака не дочекався його повернення. Не зважаючи на це, Хатіко протягом 9 років щовечора о 5 годині приходив на вокзал зустрічати хазяїна та чекав його до останнього поїзда, допоки не помер від старості. Родичі Паркера шкодували пса і кілька разів намагалися дати йому прихисток у себе вдома, проте тварина втекла назад до своєї варті. Місцеві торговці підгодовували охлялого собаку, захоплюючись про себе його відданістю та терплячістю.

А залізничники контролювали, щоб собаку, який став неодмінним атрибутом пристанційної площі, ніхто не ображав.

Обговорення фільму на тему «Справжня дружба. Людяність та вірність як якості, характерні й для тварин».

Підбиття підсумків щодо роботи курсу.

Список рекомендованих фільмів для саморозвитку

- «28 днів» (реж. Бетті Томас, США, 2000)
- «Автокатастрофа» (реж. Девід Кроненберг, США, Канада–Франція–Великобританія, 1996)
- «Ангели у Всесвіті» (реж. Фрідріх Тор Фрідріксон, Ісландія, 2000)
- «Андерсен. Життя без кохання» (реж. Е. Рязанов, Росія, 2006)
- «Безумство» (реж. Девід МакКензі, Великобританія–Ірландія, 2005)
- «Безумство» (реж. Ян Шванкмайер, Чехія, 2005)
- «Босоніж по мостовій» (реж. Тіль Швайгер, Німеччина, 2005)
- «У тверезому розумі» (реж. Гленн Гордон Керон, США, 1988)
- «Вбити Фрейда» (реж. Хоакін Орістрель, Італія–Іспанія–Німеччина, 2004)
- «Висячі сади» (реж. Том Фіджеральт, Канада, 2005)
- «Відраза» (реж. Роман Поланськи, Великобританія, 1965)
- «Голоси» (реж. Ден МакКормек, США, 2000)
- «Готика» (реж. Мат'є Кассовіц, США, 2003)
- «Гріхи батька» (реж. Том МакЛафлін, Канада–США, 2001)
- «Далекі голоси, застигнуті життя» (реж. Теренс Девіс, Великобританія, 1988)
- «Даун-Хаус» (реж. Андрій Прошкін, Росія, 2004)
- «Два життя» (реж. Алан Берлінер, США, 2000)
- «День восьмий» (реж. Жако Ван Дормель, Бельгія–Франція, 1996)
- «Дивні родичі» (реж. Грег Гленн, США, 2006)
- «Дикий месія» (реж. Маріо Адзопарді, Канада, 2002)
- «Дияволи» (реж. Кристоф Ружжіа, Франція, 2002)
- «Довірся чоловіку» (реж. Барт Фрейндліх, США, 2005)

- «Доказ» (реж. Джон Меден, США, 2005)
- «Дон Жуан де Марко» (реж. Джеремі Лівен, США, 1995)
- «Дорога на Веллвіл» (реж. Алан Паркер, США, 2004)
- «Дура» (реж. Максим Коростишевський, Росія, 2004)
- «Дурні» (реж. Ларс фон Трієр, Данія, 1998)
- «Залежність» (реж. Енн Тернер, Австралія, 2006)
- «Збиток» (реж. Луї Маль, Великобританія–Франція, 1992)
- «Зла» (реж. Карло Лідзані, Італія, 1991)
- «Ігри розуму» (реж. Рон Ховард, США, 2001)
- «Інша жінка» (реж. Джеймс В. Керн, США, 1951)
- «Кактус» (реж. Жерар Біто, Франція, 2005)
- «Керель» (реж. Вернер Фассбіндер, Зх. Німеччина–Франція, 1982)
- «Кімната сина» (реж. Нанні Моретті, Франція–Італія, 2001)
- «Кохає, не кохає» (реж. Летиція Коломбані, Франція, 2002)
- «Країна приливів» (реж. Террі Гіллям, США–Канада, 2006)
- «Краще не буває» (реж. Джеймс Л. Брукс, США, 1997)
- «Канапа в Нью-Йорку» (реж. Шанталь Акерман, Франція–Німеччина–Бельгія, 1996)
- «Лабіринт Фавна» (реж. Гільєрмо дель Торо, Іспанія–Мексика–США, 2006)
- «Людина дощу» (реж. Барі Левінсон, США, 1988)
- «Маленькі діти» (реж. Тодд Філд, США, 2006)
- «Мертва мати» (реж. Жуанма Бахо Уллоа, Іспанія, 1993)
- «Містер Джонс» (реж. Майк Фіггіс, США, 1993)
- «Мовчання ягнят» (реж. Джонатан Деммі, США, 1991)
- «Найкращий» (реж. Бен Янгер, США, 2005)
- «Неповторна Марта» (реж. Сандра Неттельбек, Австрія–Німеччина–Італія–Швейцарія, 2001)
- «Нічний портъє» (реж. Ліліана Кавані, Італія, 1974)
- «Ножиці» (реж. Френк де Феліта, США, 1991)
- «Остаточний аналіз» (реж. Філ Джоану, США, 1992)
- «Павук» (реж. Девід Кроненберг, Франція–Канада–Великобританія, 2002)
- «Перерване життя» (реж. Джеймс Менгоулд, США, 1999)

- «Персонаж» (реж. Марк Форстер, США, 2006)
- «Похмурий час» (реж. Пол Фокс, Канада, 2005)
- «Пригоди трупа» (реж. Бенекс Жан-Жак, Франція, 2000)
- «Принц приливів» (реж. Барбра Стрейзанд, США, 1991)
- «Прорахунок у часі» (реж. Ніколас Роуг, Німеччина, 1980)
- «Психоаналітик Дона» (реж. Девід Джеблін, США, 1997)
- «Птаха» (реж. Алан Паркер, США, 1984)
- «Рей» (реж. Тейлор Хакфорд, США, 2004)
- «Рука, яка гойдає колиску» (реж. Куртіс Хенсон, США, 1992)
- «Сабіна» (реж. Бенуа Жако, Франція, 2004)
- «Свято» (реж. Томас Вінтерберг, Данія, 1998)
- «Сестричка Бетті» (реж. Ніл ЛаБьют, США–Німеччина, 2000)
- «Синдром Стендаля» (реж. Даріо Ардженто, Італія, 1996)
- «Слова вбивці» (реж. Лаура Манья, Іспанія, 2003)
- «Тиша» (реж. Джеймі Беббіт, США, 2006)
- «Трансамерика» (реж. Дункан Такер, США, 2006)
- «Біля річки» (реж. Єва Нейман, Росія, 2007)
- «У руках Бога» (реж. Лодж Керріган, США, 2004)
- «Умберто Д.» (реж. Вітторіо Де Сіка, Іспанія, 1952)
- «Розумниця Уілл Хантинг» (реж. Гас Ван Сент, США, 1997)
- «Цілитель Адамс» (реж. Том Шедьяк, США, 1999)
- «Ціпки» (реж. Азія Ардженто, США–Великобританія, 2005)
- «Чужа помилка» (реж. Карло Вердоне, Італія, 2003)
- «Шосте почуття» (реж. М. Найт Шьямалан, США, 1999)
- «Я — Діна» (реж. Оле Борнедаль, Франція–Німеччина–Норвегія–Швеція–Данія, 2002)

ЛІТЕРАТУРА

1. Назаров М. М. Массовая коммуникация в современном мире: методология анализа и практика исследований / М. М. Назаров. — 2-е изд., испр. — М.: Эдиториал УРСС, 2002. — 240 с.

2. Корбут К. П. Психоанализ о кино и кино о психоанализе / К. П. Корбут // Журн. практ. психологи и психоанализа: Ежекварт. науч.-практ. журн. электрон. публикаций. — 2005. — № 2. — Режим доступа: <http://psyjournal.ru/j3p/pap.php?id=20050204>.

3. Яновський М. І. Механізми психологічного впливу кінематографічного відеоряду на глядача / М. І. Яновський. — Дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01. — Харк. держ. ун-т ім. В. Н. Каразіна. — Харків, 2005. — 213 с.

4. Баженова Л. М. Азбука кино / Л. М. Баженова // Программы дополнительного художественного образования детей. — М.: Просвещение, 2005. — С. 152–166.

5. Франко Г. Ю. Искусство кино и отечественная культура / Г. Ю. Франко // Программы дополнительного художественного образования детей. — М.: Просвещение, 2005. — С. 166–181.

6. Коблик Е. Г. Повышение социальной компетентности детей и подростков: Фильмотека. — М., «Генезис», 2006. — 145с.

7. Баженова Л. М. Обсуждение фильмов с детьми: [Метод. рекомендации к программам факультативного курса «Основы экранной культуры»] / Л. М. Баженова // Начальная школа. — 1995.— № 3. — С. 17–22.

8. Громов Е. С. Восхождение к герою (экран и молодежь). Книга для учителя / Е. С. Громов. — М.: Просвещение, 1982. — 192 с.

9. Иванова С. М. Формирование у школьников полноценного восприятия фильма / С. М. Иванова // Сов. педагогика. — 1974. — № 12. — С. 48–62.

10. Левшина И. С. Подросток идет в кино / И. С. Левшина. — М.: Союзинформкино, 1987. — 47 с.

11. Место и функции массовой коммуникации (радио, телевидение, кино, пресса) в процессе педагогического воздействия. — М.: Центральный совет Педагогического общества, 1975. — 241 с.

12. Пензин С. Н. Кино в системе искусств: проблема автора и героя / С. Н. Пензин. — Воронеж, 1984. — 188 с.

13. Пензин С. Н. Кино и эстетическое воспитание: методологические проблемы / С. Н. Пензин. — Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 1987. — 176 с.

14. Усов Ю. Н. Методика использования искусства кино в учебно-воспитательном процессе / Ю. Н. Усов, В. М. Рудалев. — М., 1983. — 43 с.

15.Федоров А. В. От киноурока — к киноклубу / А. В. Федоров // Клуб и художественная самодеятельность. — 1982. — № 18. — С. 18.

ДОДАТКИ ДО ПРОГРАМ

Додаток 1

ПОНЯТІЙНИЙ АПАРАТ

Абстракція (операція абстрагування) — один із основних процесів мисленнєвої діяльності людини, який дозволяє мислено виокремити та перетворити на самостійний об'єкт розгляду окремі властивості сторін чи станів предметів, не беручи до уваги неістотні й одиничні ознаки, що не є спільними для даної групи предметів.

Абулія — нездатність прийняти необхідне вольове рішення, діяти взагалі.

Аглотинація — створення образів за допомогою будь-яких якостей, властивостей, частин, узятих з різних уявлень.

Алегоричні образи — (алегорія — іносказання) — образи, в яких певний чуттєвий зміст є носієм відмінного від нього, більш насиченого значення.

Аналіз — мислене розчленування предмета чи явища на його складові частини, виділення в ньому окремих частин, ознак і властивостей.

Аналізатор — складний нервовий апарат для тонкого аналізу довколишньої дійсності та змін, що відбуваються всередині організму. Аналізатор складається зі сприймальної частини (рецептора), провідних шляхів (нервових волокон) і відповідних ділянок кори головного мозку великих півкуль.

Аналогія — створення образу, схожого на реальний предмет, організм, дію.

Аперцепція — залежність сприймання від змісту та досвіду психічного життя людини.

Апраксія — складне порушення цілеспрямованості дій, викликане локальними розладами лобних ділянок мозку.

Бажання — усвідомлене та конкретизоване прагнення досягти певної мети. Бажання як мотив діяльності характеризується досить виразною усвідомленістю потреби, яка йому передувала, та шляхів і способів її задоволення.

Бар'єр вербальний — той, що стосується звучання людської мови.

Бар'єр психологічний — внутрішня перешкода, що заважає людині думати та правильно поводитися серед інших людей. Часто виникає в сфері ділових і особистих

взаємовідносин і перешкоджає встановленню відкритих і довірливих взаємин між людьми.

Верхній абсолютний поріг чутливості — максимальна величина подразника, за якої ще зберігається відчуття.

Взаємодія — процес безпосередньої чи опосередкованої дії суб'єктів один на одного, що породжує взаємну зумовленість і зв'язок.

Взаєморозуміння — спосіб відносин між окремими людьми, соціальними групами, колективами, організаціями, країнами, за якого максимально осмислюється і враховується на практиці думка чи позиція сторін, які спілкуються. Об'єктивною основою взаєморозуміння виступає спільність інтересів, ближніх чи віддалених цілей, поглядів. Взаєморозуміння конкретно реалізується через сприйняття природної мови (головним чином), а також штучних засобів комунікації — жестів, формалізованих мов тощо. Воно передбачає обмін думками, цінностями, вивчення реального досвіду сторін з метою встановлення взаєморозуміння.

Витримка — здатність людини постійно контролювати себе і свою поведінку, володіти собою, утримуватися від дій, які усвідомлюються як непотрібні або шкідливі в певній ситуації.

Виховний процес — створення базису ціннісного ставлення до світу та самого себе; забезпечення співробітництва вихователя та вихованця, спрямованого на засвоєння вироблених людством культурних цінностей.

Відтворення — процес відновлення збереженого матеріалу в пам'яті для використання в діяльності та спілкуванні; полягає у пожвавленні або повторному збудженні раніше утворених у мозку тимчасових нервових зв'язків.

Відтворювальна уява — створення образу чогось нового для людини, що спирається на словесний опис або умовне зображення цього нового (креслення, схему, нотний запис тощо).

Відчуття — відображення окремих властивостей предметів і явищ в умовах безпосередньої дії подразників на органи чуття.

Відчуття — відображення окремих властивостей предметів і явищ за безпосередньої дії подразників на органи чуття.

Вікова психологія — галузь психологічної науки, що вивчає особливості психічного та особистісного розвитку людини на різних етапах її життя.

Вміння — результат оволодіння новою дією, що спирається на знання, і використання його відповідним чином під час вирішення певних завдань.

Воля — це психічна діяльність людини, що виявляється в усвідомлених діях, спрямованих на досягнення поставленої мети, здійснення якої пов'язане з подоланням перешкод. Вольова активність виявляється в навчальній, трудовій (професійній), пізнавальній, суспільній діяльності особистості.

Вольове зусилля — особливий стан психічного напруження, пов'язаний з подоланням перешкод і труднощів.

Вольові риси — відносно стійкі, незалежні від ситуації психічні утворення. До них належать цілеспрямованість, яка визначає напрями вияву таких властивостей особистості, як сміливість, наполегливість, рішучість.

Впізнавання — найпростіше відтворення якого-небудь об'єкта в умовах його повторного сприймання.

Галюцинації — відчуття відсутніх у реальній дійсності об'єктів (голосів і образів).

Гіперболізація — характеризується збільшенням або зменшенням предмета, а також аналогічною зміною (кількісною чи якісною) окремих його частин.

Гнучкість мислення — одна з найважливіших передумов ефективності творчої діяльності, вміння (за необхідності) змінити способи та прийоми вирішення проблеми.

Гра — діяльність, спрямована на орієнтування в предметній і соціальній дійсності.

Діловий рівень спілкування — це такий рівень, під час якого на перше місце ставлять справу, однаково цінну для партнерів. Таке спілкування дає партнерам плоди спільної праці та відчуття взаємодовіри та взаємоповаги, адже, маючи мету, люди розкривають себе найбільш повно та суттєво.

Довільна пам'ять — вид пам'яті, пов'язаний з наявністю спеціальної мети запам'ятати, із застосуванням відповідних прийомів, способів та певних вольових зусиль.

Довільна увага — свідомо спрямована та регульована особистістю зосередженість уваги, зумовлена потребами діяльності.

Дрібна моторика рук — це координація рухів рук і пальців; перш ніж дитина почне вчитися писати, її ручки повинні бути вже дуже розвиненими.

Дружба — форма міжособистісної взаємодії, що характеризується вибірковими відносинами, взаємною прихильністю учасників спілкування, високим рівнем задоволеності міжособистісними контактами, взаємними очікуваннями позитивних почуттів.

Егоцентризм — погляд на себе як на центр Всесвіту.

Ейдетична пам'ять — дуже чітко виражена образна пам'ять, пов'язана з наявністю яскравих, чітких, живих, наочних уявлень (картинок).

Емоції та почуття — це різноманітні переживання людини, в яких відображаються її життєві відносини з зовнішнім світом та іншими людьми.

Емоційна пам'ять — пам'ять людини на пережиті нею в минулому почуття, пов'язані з пережитими подіями.

Емоційне спілкування — різновид соціального спілкування, що ґрунтується на емоціях і почуттях людини. Конкретні вияви емоційного спілкування: почуття близькості з іншою людиною чи певною групою людей на базі вияву спільності почуттів, долучення до духовного світу іншої людини. Так, кохання виникає переважно на основі емоційного спілкування. Воно має виняткове значення для дружби, приязні, товаришування.

Емпатія — проникнення до переживань іншої людини.

Жести — виражальні рухи рук, пальців. Жести виступають і як імпульсивно-інстинктивні дії. Розраховані на те, що присутні за їх допомогою зрозуміють внутрішній стан людини та її вимоги. Жестикуляція завжди супроводжує мовлення, яке стає більш наочним та експресивним.

Забування — процес пам'яті, протилежний збереженню, і виявляється він у тому, що актуалізація забутих образів чи думок утруднюється або стає взагалі неможливою.

Запам'ятовування — процес пам'яті, спрямований на закріплення образів сприйняття, уявлень, думок, дій, переживань через встановлення зв'язків нової інформації з набутим раніше досвідом.

Засоби спілкування — це насамперед мова, оптико-кінетична система знаків (жести, міміка, пантоміміка), пара- і екстралінгвістичні системи (інтонація), немовні виражальні засоби мови (паузи), система організації простору та часу комунікації, система «контакту очима»).

Збереження — процес утримання в пам'яті людини інформації, одержаної під час набуття нею досвіду.

Згадування — відтворення попереднього досвіду відповідно до змісту й завдань діяльності без повторного сприймання об'єктів.

Знання — правильне відображення дійсності в мисленні людини; результат процесу пізнання.

Зосередженість уваги — утримання уваги на одному об'єкті або на одній діяльності, абстрагуючись від усього іншого.

Ідентифікація (ототожнення): 1) впізнання; 2) уподібнення. Відкрите наслідування особливо яскраво відбувається в дошкільному віці. Воно допомагає дитині засвоїти певні заборони батьків чи інших дорослих (вихователів, учителів) під час входження до групи та прийняття соціальної ролі, сприяє формуванню соціальних настанов, стійкості до спокус, здатності до саморозвитку.

Ідентичність — усвідомлена індивідом самототожність; потреба юнаків і дівчат зайняти внутрішню позицію дорослої людини, усвідомити своє місце в суспільстві, зрозуміти себе та свої можливості.

Ілюзія — хибне, викривлене сприйняття об'єктивного світу, що виникає під впливом зовнішнього подразника або хворобливого стану нервової системи.

Індивідуальність — неповторне, унікальне поєднання особливостей і рис людини, що зумовлює її несхожість на інших людей.

Класифікація — розподіл об'єктів на підгрупи, класи та роди на основі знаходження у них істотних спільних ознак.

Коливання уваги — періодичне відволікання та послаблення уваги до певного об'єкта або діяльності.

Компетентність (як загальний опис освітнього результату) — здатність вирішувати проблеми й типові завдання (що виникають у реальних життєвих ситуаціях), використовуючи знання, навчальний і життєвий досвід, цінності, здібності.

Комплекс пожвавлення — позитивна емоційно-дійова реакція новонародженого на появу дорослого, особливо на голос матері, її обличчя, дотики.

Комунікабельність — здатність встановлювати контакти. По-перше, вміння встановлювати контакти визначає успіх у реалізації продукції, отриманні нових замовлень, а отже, і успішну роботу організації. По-друге, вміння правильно спілкуватися та віддавати чіткі накази є невід'ємним елементом успішної управлінської діяльності.

Конкретизація — це мисленнєва операція, під час якої ми надаємо предметного, наочного характеру тій чи іншій абстрактно узагальненій думці, поняттю, правилу, закону.

Константність — збереження постійного, незмінного сприйняття предметів незалежно від зміни їх освітленості, положення у просторі, відстані від людини, яка сприймає.

Конфлікт — зіткнення протилежно спрямованих цілей, інтересів, позицій, думок, поглядів опонентів чи суб'єктів взаємодії.

Конформізм — тактика людини, яка пристосовує свій спосіб життя, думки та почуття до способу життя, думок і почуттів тієї соціальної групи, у якій вона перебуває.

Концентрація — здатність нервових процесів обмежувати сферу свого поширення вихідним осередком виникнення; зосередження свідомості на предметі сприйняття.

Криза — нормативний, нестабільний процес, який виникає під час переходу людини від одного вікового періоду до іншого, пов'язаний з якісними перетвореннями в соціальних відносинах, діяльності, свідомості; виявляється в цілісних психічних і особистісних змінах.

Криза ідентичності — особливий момент розвитку, коли однаково динамічно зростає вразливість і розвивається потенціал особистості.

Криза першого року життя — криза, зумовлена руйнуванням необхідності емоційної взаємодії дитини з дорослим, проявляється в плаксивості, похмурості, інколи в порушенні сну, втраті апетиту тощо.

Криза середини життя — психологічний феномен, що переживають люди, які досягли 40–45 років; полягає в критичній оцінці та переоцінці досягнутого в житті.

Криза тридцяти років — зумовлене життєвими труднощами та помилками розчарування людини в значущості культивованих нею цінностей, норм, ідеалів, яке призводить до зміни сенсу її життя, переоцінки життєвих цінностей.

Криза трьох років — криза соціальних відносин, зумовлена становленням самосвідомості дитини; проявляється в негативізмі, впертості, непокірності, свавіллі, протесті, деспотизмі.

Критичність мислення — характеризується вмінням людини об'єктивно оцінювати свої та чужі думки, ретельно доводити та всебічно перевіряти всі висловлені положення та висновки, усвідомлено контролювати перебіг інтелектуальної діяльності.

Логічне мислення — обґрунтоване, мотивоване, доказове, несуперечливе мислення, яке, за умови правильних вихідних позицій і суджень, необхідно веде до правильних, об'єктивних висновків.

Любов — інтимні почуття людей, які супроводжуються емоціями ніжності, захоплення, ревності, взаєморозуміння, взаємопідтримки, задоволення від взаємного спілкування.

Маніпуляція — система заходів, методів, прийомів підпорядкування особистості, скерування її поведінки, почуттів, бажань у русло, що відповідає інтересам особи, котра здійснює маніпуляцію. Здійснюється в основному через систему засобів масової комунікації (телебачення, пресу, радіо), рекламну індустрію, механізми моди, виховання, освіти. Охоплює чималий набір прийомів психотехніки навіювання від підсвідомого впливу для вироблення бажаних уявлень, прищеплення певних стандартів поведінки до комплексного тиску на особу.

Мимовільна пам'ять — вид пам'яті, за якого не ставиться спеціальна мета запам'ятати та пригадати той чи інший матеріал, і він запам'ятовується пасивно, ніби сам по собі, без застосування спеціальних прийомів, без вольових зусиль.

Мимовільна увага — увага, що виникає незалежно від наміру та мети людини.

Мимовільна уява — створення нових образів, не керованих спеціально поставленою метою.

Мисленнєві (розумові) операції — порівняння, аналіз, синтез, абстрагування, систематизація, класифікація, узагальнення, конкретизація. Вони взаємодіють між собою, а також спрямовані на розпізнавання об'єктів і контроль за виконанням перетворювальної функції мисленнєвої діяльності.

Мисленнєві дії — дії з об'єктами, відображеними в уявленнях, образах, уяві та поняттях.

Мислення — вища форма психічного відображення. Це пізнавальний процес опосередкованого й узагальненого відображення людиною предметів і явищ об'єктивної дійсності у їхніх істотних властивостях, зв'язках і відношеннях під час аналізу та синтезу, що виникає з чуттєвого пізнання на основі практичної діяльності.

Мислення — це соціально зумовлений, пов'язаний з мовленням психічний процес самостійного відображення дійсності, тобто процес узагальнення дійсності під час її аналізу та синтезу, який виникає на основі практичної діяльності з чуттєвого пізнання та здатний виходити далеко за його межі.

Міжособистісне сприйняття — сприйняття розуміння та оцінки людини людиною.

Міжособистісні відносини — взаємозв'язки між людьми, які суб'єктивно переживаються й об'єктивно проявляються в характері та спробах взаємних впливів, що здійснюються між людьми під час спільної діяльності та спілкування.

Міміка — рухи м'язів обличчя людини відповідно до її почуттів, настрою, що відображають те, як вона сприймає, уявляє, обдумує, пригадує та ін.

Міркування — ряд пов'язаних між собою суджень, спрямованих на те, щоб з'ясувати істинність якої-небудь думки, довести її або заперечити, відстояти в суперечці з іншими людьми.

Мова — це система знаків, одиниці якої та залежність між ними створюють ієрархічно впорядковану структуру.

Мрія — уява, спрямована в майбутнє. Створення мисленого образу бажаного майбутнього розвитку подій.

Наочно-дієве мислення — мислення, яке відбувається в ситуації сприймання конкретних об'єктів чи перетворення ситуації за допомогою рухового акту.

Наочно-образне мислення — мислення, в основі якого переважають образи та певною мірою узагальнені уявлення про об'єкти.

Невербальна комунікація включає різні знакові системи: оптико-кінетичну, парата екстралінгвістичну, просторово-часову, контакт «очі в очі», які мають свої особливості.

Несвідоме — сукупність психічних явищ, станів і дій, відсутніх у свідомості людини, (лежать поза сферою розуму), непідзвітні їй і, принаймні в даний момент, не піддаються контролю, належать до несвідомого.

Нижній абсолютний поріг чутливості — мінімальна величина подразника, за якої вперше виникає ледь помітне відчуття.

Образ фізичного «Я» — уявлення про свій тілесний образ, порівняння та оцінювання себе з точки зору еталона «мужності» або «жіночості».

Образна пам'ять — збереження та відтворення образів раніше сприйнятих предметів та явищ дійсності. Образна пам'ять буває слуховою, зоровою, дотиковою, нюховою та смаковою.

Обсяг уваги — кількість об'єктів, які сприймаються одночасно з достатньою чіткістю.

Онтогенез психіки виступає як незворотна послідовність ускладнення структур, у якій генетично пізніші структури виникають із більш ранніх і включають їх у себе у зміненому вигляді. Кожна нова психічна структура виникає на основі попередньої.

Особистісна рефлексія — заглиблення у світ власних вчинків, почуттів, переживань, співвіднесення їх з навколишньою дійсністю.

Особистісне самовизначення — процес свідомого визначення суб'єктом своєї сутності та місця у системі суспільних відносин, світі, що виявляється в активному ставленні людини до себе та навколишньої дійсності.

Особистість — духовна, соціально-психологічна інстанція людини, функціями якої є виокремлення себе з оточення, самоспричинення внутрішньої та зовнішньої активності, самовираження та саморозвиток у цілісній життєдіяльності, активне переживання у часі та просторі своєї екзистенції.

Особистість — суспільна істота, яка вільно та відповідально визначає свою позицію серед інших, здатна до свідомих соціальних дій, орієнтується у своїй життєдіяльності на прийнятті суспільством норми.

Пам'ять — процеси організації та збереження минулого досвіду, що роблять можливим його повторне використання в діяльності. Запам'ятовування буває довільним і мимовільним. Види П.: моторна, емоційна, образна, словесно-логічна.

Пам'ять — це відображення предметів і явищ дійсності у психіці людини в той час, коли вони вже безпосередньо не діють на органи чуття. Вона являє собою низку складних процесів (запам'ятовування, збереження, відтворення, забування), активне оволодіння якими надає людині можливість засвоювати й використовувати потрібну інформацію.

Первинні (базальні), вторинні (системні) вольові якості (енергійність, терплячість, наполегливість, цілеспрямованість) — індивідуальні, відносно стійкі особистісні якості людей; незалежні від конкретної ситуації психічні утворення, що засвідчують досягнутий особистістю рівень свідомої саморегуляції поведінки, її влади над собою.

Переключення уваги — свідоме переміщення уваги з одного об'єкта на інший, пов'язане з переходом від однієї діяльності до іншої або з постановкою нового завдання.

Персервація — нав'язливе відтворення одних і тих же рухів, образів, думок; розрізняють моторну, сенсорну, інтелектуальну.

Підсвідоме — сукупність психічних процесів і станів, що лежать поза сферою свідомості та недоступні для безпосереднього суб'єктивного досвіду. Широкого застосування підсвідоме знаходить у теорії З. Фрейда. Підсвідоме — сфера детермінації свідомої поведінки, що визначається біологічними потребами індивіда.

Післядовільна увага — увага, що виникає на основі пізнавального інтересу. Поєднує в собі риси довільної та мимовільної уваги.

Поняття — одна з логічних форм мислення, що полягає у виділенні суттєвого, загального в предметах і явищах дійсності.

Порівняння — мислене встановлення подібності й відмінності між предметами та явищами дійсності.

Потяг — психічний стан, що виражає недиференційовану, неусвідомлену або недостатньо усвідомлену потребу суб'єкта. Потяг є плинним явищем, оскільки подана в ньому потреба або згасає, або усвідомлюється, перетворюючись на конкретне бажання, намір, мрію та ін. Потяг — одне з центральних понять психоаналізу.

Предметність — об'єкт сприймається нами як відокремлене у просторі та часі фізичне тіло. Найбільш яскраво ця властивість виявляється у взаємовідокремленні фігури та фону.

Пренатальний розвиток — дородовий, утробний розвиток індивіда, під час якого відбувається розгортання успадкованого ним потенціалу.

Пригадування — довільне відтворення, що вимагає напруження розумових зусиль, подолання труднощів.

Провідна діяльність — це діяльність, виконання якої визначає виникнення та формування основних психологічних новоутворень людини на даному етапі розвитку її особистості.

Продуктивне мислення — це психологічна основа людської творчості, джерело інновацій у всіх сферах діяльності людини.

Професійна «Я»-концепція — уявлення особистості про себе як професіонала.

Професійна самооцінка — оцінка себе як суб'єкта професійної діяльності.

Психіка — властивість високоорганізованої матерії (нервової системи), що полягає у здатності відображати впливи навколишнього середовища. У людини носієм психіки та свідомості є головний мозок.

Психічні властивості — найбільш суттєві та стійкі психічні особливості людини. Виражають стійкість психічного факту, його закріпленість і повторюваність у структурі особистості людини. До них можна віднести особливості розуму, мислення, стійкі особливості емоційної та вольової сфери, що закріплені в темпераменті, характері, здібностях, поведінці людини.

Психічні процеси — окремі форми чи види психічних явищ, що мають початок, розвиток і закінчення. При цьому поняття «процес» підкреслює динаміку явища, досліджуваного психологією; завершення одного психічного процесу тісно пов'язане з початком нового. Психічні процеси поділяють на пізнавальні (відчуття, сприймання, пам'ять, мислення, уява, мовлення) та емоційно-вольові (емоції, почуття, воля).

Психічні стани характеризують статику, відносну постійність психічного явища та визначаються виявом почуттів (настрій, афект, стрес), уваги (неуважність, зосередженість), волі (активність, апатія), мислення (допитливість) та ін.

Психологічна служба — спеціалізований підрозділ для створення умов щодо повноцінного психічного й особистісного розвитку кожної дитини (сприяє своєчасній реалізації вікових й індивідуальних можливостей дітей).

Психологічний вік — вік, який вказує на рівень адаптованості людини до вимог навколишнього світу, характеризує розвиток її інтелекту, здатність до навчання, рухові навички, а також такі суб'єктивні фактори, як ідентичність, життєвий план, переживання, установки, мотиви, сенси тощо.

Психологія — це наука, що за допомогою спеціальних методів розглядає та вивчає об'єктивні, реальні психічні явища та факти, виявляє особливості, закономірності побудови та розвитку психіки, функціонування її механізмів.

Психом'язове напруження або розслаблення — прискорений варіант (заспокійливий або мобілізаційний) аутогенного тренування. Між станом нервової та м'язової системи є прямий зв'язок. Наприклад, під час нервового напруження відчувається, як одразу напружуються м'язи тіла. Чим сильніше збудження нервової системи, тим більш напружені м'язи скелета, відповідальні за різноманітні рухи, властиві людині. Це (напруження) трапляється тому, що головний мозок схвилюваної людини

надсилає більше імпульсів, ніж людини спокійної. Ось чому в нервових людей м'язи завжди надмірно напружені. І навпаки: чим спокійніша нервова система, тим більш розслаблені м'язи — до них із мозку надходить порівняно небагато збудливих імпульсів.

Релаксація — стан спокою, розслабленості, що виникає у суб'єкта внаслідок зняття напруги, після сильних переживань чи фізичних зусиль. Буває мимовільною (розслабленість під час засинання) та довільною (прийняття спокійної пози, відповідні стани спокою та м'язове розслаблення).

Ремінісценція — відкладене відтворення, яке є повнішим порівняно з відтворенням безпосередньо після запам'ятовування.

Рефлекс — виконувана за допомогою нервової системи реакція організму у відповідь на подразник.

Рецептор — периферичний відділ аналізатора, що реагує на певний вид фізичної енергії та переробляє її в певне нервове збудження (нервовий імпульс).

Рівень психічного розвитку — зміна психічних процесів, виражена в кількісних, якісних і структурних перетвореннях.

Розвиток особистості — послідовні кількісні зміни свідомості та поведінки особистості від народження й до кінця життя, становлення людини як суб'єкта культури та життєтворчості.

Розподіл уваги — одночасна увага до двох або кількох об'єктів і виконання дій з ними чи спостереження за ними.

Розуміння — процес відображення дійсності в свідомості людини через установлення зв'язків і відношень між предметами та явищами.

Рольова гра — діяльність, у якій діти беруть на себе ролі дорослих людей і узагальнено, у спеціально створених ігрових умовах відтворюють їхні дії і взаємини між ними.

Рухова пам'ять (кінестезична) — запам'ятовування та відтворення рухів і їх систем, що лежать в основі вироблення та закріплення рухових навичок і звичок.

Самооцінка — оцінка особистістю самої себе, своїх можливостей, якостей і місця серед інших людей. Відноситься до ядра особистості. Регулятор поведінки, взаємин з оточенням, критичності та вимогливості до себе, ставлення до успіхів і невдач. Пов'язана з рівнем домагань. Впливає на пізнавальну діяльність і місце в системі міжособистісних відносин.

Самооцінка — суб'єктивне сприйняття особистістю досягнутих результатів.

Самопізнання — процес, що ґрунтується на самоспостереженні особистості та ставленні до неї інших людей.

Самосвідомість — образ себе та ставлення до себе; це усвідомлення себе самого (власного «Я»), свого ставлення до природи, до інших людей, своїх дій і вчинків, власних думок, переживань і різноманітних психічних якостей, що може бути виражене за допомогою мови.

Самоспостереження — спостереження за своїми діями, поведінкою, переживаннями, думками й іншими проявами психічного життя.

Самотність — це сукупність емоцій, які виникли у відповідь на відчутий дефіцит у кількості та якості соціальних зв'язків.

Свідомість — особлива форма психічної діяльності, орієнтована на активне відображення та перетворення дійсності.

Світогляд — система поглядів на об'єктивний світ і місце в ньому людини.

Синтез — мислене поєднання окремих елементів, частин і ознак в одне ціле.

Словесно-логічна пам'ять виражається в запам'ятовуванні та відтворенні думок (понять, суджень, умовиводів).

Словесно-логічне мислення — мислення з опорою на поняття, судження, що відбувається за допомогою логіки.

Слухання — психологічний компонент вербальної комунікації, метод декодування та сприймання інформації.

Соціалізація — засвоєння та відтворення індивідом соціального досвіду, які відбуваються у спілкуванні та діяльності.

Спілкування — це, по-перше, складний, багатоплановий процес встановлення та розвитку контактів між людьми, що виникає на основі потреб і спільної діяльності та включає в себе обмін інформацією, сприймання та розуміння іншого; по-друге, це взаємодія суб'єктів через знакові засоби, викликана потребами спільної діяльності та спрямована на значущі зміни стану, поведінки партнера.

Спостереження — цілеспрямоване, планомірне сприймання предметів і явищ, у пізнанні яких зацікавлена людина. Спостереження характеризується наявністю мети, завданням виділити певні риси й ознаки того, що сприймають, взаємозв'язки його складових тощо.

Сприйняття — цілісне відображення предметів і явищ в умовах безпосередньої дії подразників на органи чуття.

Стиль спілкування — схильність до певного виду спілкування, направленість, готовність до нього, що проявляється у тому, як людина підходить до вирішення більшості ситуацій.

Стійкість уваги — тривале утримання уваги на предметі чи якій-небудь діяльності.

Судження — форма мислення, яка містить у собі ствердження або заперечення якого-небудь положення.

Творча уява — створення нових оригінальних образів без опори на наявний образ предметів і явищ або їх зображень.

Типізація — виділення чогось спільного, суттєвого, що повторюється в однорідних образах.

Увага — зосередженість діяльності суб'єкта в певний момент часу на якомусь реальному або ідеальному об'єкті (предметі, події, образі, міркуванні тощо). До характеристик терміну також належать: зосередженість, стійкість та концентрація.

Узагальнення — об'єднання предметів у групи за подібними ознаками, які виділяються в процесі абстрагування.

Умовивід — одна з логічних форм мислення, що виводиться з декількох суджень і характеризується здатністю до узагальненого висновку на основі правил логіки.

Уява — психічний пізнавальний процес створення образів предметів, ситуацій, обставин шляхом встановлення нових зв'язків між відомими образами та знаннями.

Фантазія — продукт уяви. Фантазія змінює вигляд дійсності, відображеної у свідомості. Для неї характерна транспозиція (перестановка) елементів реальності. Вона дозволяє знайти новий погляд на вже відомі факти й тому має величезну художню та науково-пізнавальну цінність. Творча активність, що породжує фантазію, значною мірою спонтанна, пов'язана з особистою обдарованістю й індивідуальним досвідом людини, що формуються впродовж діяльності. З погляду аналітичної психології фантазія — це самовираження несвідомого, утвореного забутими або витісненими особистісними переживаннями й архетипами колективного несвідомого. Фантазії виникають за умов зниження інтенсивності свідомості, у результаті чого практично не відокремлюються від підсвідомого (сон, перевтома, марення).

Філогенез — зміни психіки людини, які відбулися впродовж її біологічної еволюції під впливом умов життя.

Хотіння — усвідомлене, цілеспрямоване прагнення діяти певним чином і долати труднощі заради досягнення поставленої мети.

Цілісність — внутрішній органічний взаємозв'язок частин і цілого в образі. Варто розглядати обидва аспекти цієї властивості:

- а) об'єднання різних елементів у цілому;
- б) певна незалежність створеного цілого від якості його елементів.

Ціннісні орієнтації — спрямованість інтересів і потреб особистості на певну ієрархію життєвих пріоритетів; способи ранжування нею об'єктів і явищ за їх значущістю для себе.

«Я»-концепція — динамічна система уявлень людини про саму себе, що включає усвідомлення своїх фізичних, інтелектуальних природних властивостей, самооцінку; суб'єктивне сприйняття, що впливає на власну особистість зовнішніх факторів. Вона формується під впливом досвіду кожного індивіда. Ця система становить основу вищої саморегуляції людини, на базі якої вона будує свої стосунки з оточуючим її світом.

Додаток 2

ЕТИЧНИЙ ТЕЗАУРУС ДО ПРОГРАМ

(для дітей і дорослих)

Добро та Зло — оціночні полярні морально-етичні категорії, що відображають уявлення людей (індивідів і груп) про морально цінне, бажане (добро) й морально негативне (зло) в природі й суспільній діяльності.

Любов — високе моральне почуття, яке полягає в стійкій, самовідданій і свідомій прихильності людини до когось (чогось), зумовленій визнанням позитивних якостей об'єкта Л. або спільними переконаннями, життєвими цілями й інтересами людей. Об'єктами Л. можуть бути конкретна людина або узагальнені поняття (Батьківщина, праця тощо).

Подяка, подив, інтерес, смуток, сором, страх, гнів — складні «фундаментальні» емоції, що мають свій спектр психологічних характеристик і зовнішніх проявів.

Прощення, обов'язок, турбота — важливі моральні поняття формування морально-етичних уявлень і соціальних норм взаємин і поведінки людини.

Толерантність (терпіння) — відсутність або ослаблення реагування на несприятливий фактор (результат зниження чутливості до нього). Зовнішній прояв: витримка, самовладання, збереження адаптивності.

Совість — моральне поняття, яким особа вимірює самооцінку та відповідність своїх дій прийнятим у суспільстві нормам моральності й перетвореним на внутрішні переконання. С. — продукт суспільного виховання, формується разом з розвитком інших моральних почуттів (обов'язку, честі, добра, справедливості) та людськими соціальними прихильностями (сімейними, патріотичними, дружбою, любов'ю тощо). У структурі світогляду С. є вищим морально-психологічним регулятором особистості.

Додаток 3

ПЕРСПЕКТИВНІ ПРАКТИКИ У ПОЗАШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

А. Навчальні практики

Види практик й забезпечення основної ідеї	Показники результату
Пізнавальна (когнітивна): - Академічна - Реальна, практико-орієнтована	Знання, вміння, навички
	Тільки теоретичні знання
	Тільки практичні вміння
Емоційно-ціннісна (емоційно-вольова)	Комфортність життєдіяльності дитини в груповому й загальному колективах
Практика самовизначення: з вибором об'єму (мінімум, додаток та факультатив), з навчанням методиці вибору (обсягу, глибини, ступеня відповідальності)	Здатність випускника самостійно обирати шляхи освіти
Практика самореалізації: з діагностикою, психологічним супроводом, широким спектром програм, моніторингом успішності	Ступінь реалізації випускником схильностей і здібностей; рівень задоволення власних інтересів і потреб
Суб'єктна: дитина — суб'єкт власної освіти та розвитку	Вміння визначати цілі, шукати шляхи й засоби їх досягнення, здійснювати самоконтроль освітньої діяльності

Валеологічна: з відповідністю умов роботи можливостям і потребам дитини щодо її здоров'я	Соматичне здоров'я (тіла, функцій внутрішніх органів)
Креативна (не тільки у мистецтві — у будь яких видах діяльності)	Здатність до творчості (вміння вигадувати оригінальні завдання, створювати нові знання, творчі вироби)

Б. Виховні практики

Види практик і забезпечення основної ідеї	Показники результату
Виховні практики: усі форми практичного залучення до цінностей суспільства (соціалізація особистості дитини в діяльності та спілкуванні з іншими людьми)	Життєва компетентність, зокрема ключові компетентності (універсальні): • політична та соціальна (брати відповідальність тощо); • освітня (здатність і бажання вчитися все життя); • толерантна (розуміння, повага до відмінностей); • комунікативна (володіння усним і письмовим спілкуванням, зокрема мовами)